

Meddelelser

om

oldsagssamlingens virksomhed i 1883

(af K. Rygh).

Oldsagssamlingen har i 1883 havt en tilvækst af 214 nr. (katal. nr. 2927—3140).

Denne tilvækst fordeler sig saaledes efter tidsalderen. Paa stenalderen kommer 38 nr., paa bronzealderen 2, paa ældre jernalder 12, paa yngre jernalder 121 nr. i 40 fund, paa middelalderen 19, paa tiden efter reformationen 19. For 3 stykkers vedkommende er alderen ikke sikkert bestemmelig.

Af den til **stenalderen** hørende tilvækst er 18 stykker at henføre til den saakaldte arktiske gruppe.

Af eneggede **knive af skifer** er indkommet 2 fra Skage i Kolvereid, som begge har længere og slankere form end de fleste eneggede knive fra det throndhjemske. Den ene er af den smukke form N. O. 55.

Et brudstykke af en kniv er erhvervet fra Bøleseter i Flatanger, to brudstykker af knive fra Bølestrand i samme prestegjeld. Af eneggede knive af skifer indeholdt samlingen ved udgangen af 1883 ialt 22 exemplarer.

Spyd- og pilespidser af skifer er indkomne fra Kvernvikken og fra Hevnskjel i Hevne samt 6 exemplarer, hvoraf kun 1 fuldstændigt, fra ovennævnte gaard Bølestrand. Af skiferspidser eiede samlingen ved slutningen af 1883 57 exemplarer.

Til samme gruppe maa henføres en kølle eller klubbe af skifer med dobbelt neb fra Sunde i Hevne. Den er af en kortere og tykkere form end samlingens ældre exemplarer af dette slags redskaber.

Gaardene Bøleseter og Bølestrand, der ligger tæt sammen

inderst i Bølefjorden, den sydligste fjord i Flatanger, har hidtil vist sig som de rigeste findesteder for stenredskaber fra den arktiske periode paa kysten af Throndhjems stift. Paa begge gaarde tilsammen er hidtil fundet 22 gjenstande af dette slags, hele eller i brudstykker. Paa begge steder er der ogsaa fundet af de ovale, omtrent ægformede stene med en efter længden omgaaende fure. Stene af dette slags er ogsaa paa Harsvik i Bjørnør fundne nær sammen med spydspidser af skifer. Det turde vel deraf kunne slutes, at denne art sænkestene ofte tilhører stenalderen, om de end i mange tilfælde er yngre.

Paa Bølestrand er ogsaa i det samme jordstykke, hvor de nævnte levninger af skifer forekommer, fundet en hel del affald af flint, som gjør det utvivlsomt, at der paa det samme sted har været et gammelt flintverksted. I nærheden er der indsamlet adskillige flintboller, hvoraf der er enkelte, som det viser sig, at der er slaæet større stykker af. Stedet er kun et par kilometer fjernet fra Urdan, hvor der oppe paa brekken ovenfor gaarden tidligere er opdaget et flintverksted, hvorfra der fremdeles hvert aar indsamles rester. Paa Bølestrand findes flintlevningerne høit oppe i en li, nogle hundrede skridt oppe fra søen.

Af fund af **flintredskaber** maa især fremhæves et fra Rød i Nessets prestegjeld i Romsdalen. Det bestaar af 8 skrabere eller halvmaaneformede knive af væsentlig samme form som N. O. 52 (men uden sagtænder). I begyndelsen af 1884 er yderligere 2, som hørte til fundet, indkomne. De er samtlige meget smukt og fint hugne. De fandtes liggende tæt sammen og halvveis ind paa hverandre ligesom tagsten, idet den 10ende var lagt tvært over de andre. Det er at merke, at netop denne art flintredskaber ogsaa i Sverige og Danmark oftere er fundet i større deposita og ogsaa ofte, ligesom tilfældet var med fundet fra Rød, sammenlagt med omhu i en bestemt orden (se f. ex. Montelius, Sveriges Forntid s. 149). I Norge er større samlinger af dette slags, saavidt vides, ikke tidligere fundne.

Fra Staalviken i Hevne er erhvervet en dolk af flint af formen N. O. 64. Af denne form af flintdolke eier samlingen nu 8 exemplarer.

Fra Langnes i Veø og fra Lein i Skogn er indkommet spydspidser af flint af hovedform som N. O. 69. Den sidste er ualmindelig fint arbejdet.

Kiler eller økser uden skafthul af sten er indkomne fra Bergsvik i Veø og fra Volden i Snaasen. Halvdelen af en økse med skafthul af den sjeldne form N. O. 35 er indkommet fra Vaade i Beitstaden.

Tilhuggerstene som Worsaae 32 af form som en rund kage med en grube paa hver side vides ikke tidligere at være fundne i det nordenfjeldske. I det forløbne aar er en saadan indkommet fra Oklan i Verdalen.

Af gjenstande fra **bronzealderen** er indkommet 2 stykker, som er supplementer til det store fund paa Stavaa i Opdal, der er beskrevet Aarsb. 1879 s. 206 f. og Chnia Vidsk. Forh. 1880. Det ene er en del af en armring af bronzeblik af samme form som flere tidligere indbragte, det andet en del af en kjede af ensartede ringe af bronze af et slags, som ikke er ualmindeligt i fund fra bronzealderen.

De faa indkomne fund fra **ældre jernalder** er smaa og ikke af nogen fremtrædende betydning. 3 af dem bestaa i levninger af tætningskit af trætin, som har indesluttet samlinger af brændte ben. Som sedvanligt er disse kitsstykker de eneste bevarede rester af tinnerne. Med dem følger ogsaa som saa ofte nogle stumper af naale og kammer af ben, der har ligget mellem benene af liget. Det merkeligste af de indkomne stykker er en ret vel bevaret og smukt formet krumkniv af jern, som tilligemed en retbladet kniv og en spydspids med agnorer indkom sammenblandet med et stort yngre jernalders fund fra Risegjerdet i Opdal. Paa denne rige gravplads er ogsaa tidligere fundet enkelte gjenstande fra æ. j., medens massen har tilhørt y. j. Da der aldrig er foregaaet nogen sagkyndig undersøgelse paa dette sted, vides det ikke, om fundene fra æ. j. skriver sig fra nogen særegen del af gravpladsen. Dette er det andet exemplar af disse ældgamle og sjeldne redskaber, som vor samling har erhvervet. Flere end disse to vides ikke heller at være fundne nordenfjelds.

Som sedvanligt bestaar hovedmassen af aarstilvæksten i fund fra **yngre jernalder**. Blandt disse er der flere større samlede fund,

Saaledes en samling af 19 nr. fra Risegjerdet i Opdal, bestaaende af vaaben og redskaber, saasom nøgler, beslag, lænker m. m. af jern og en ringnaal af bronze. Da gjenstandene imidlertid er indsamlede til forskjellige tider under jorddyrkning, uden at der er bleven givet synderlig agt paa findestedet, er det meget muligt, at de hidrøre fra forskjellige gravfund. Om de mange tidligere fund fra gravpladsen paa Rise, som forsaavidt de er bevarede, findes dels i selskabets, dels i universitetets samling, henviser jeg til min redegjørelse i Fornl. i søndre T.hjems A. s. 193 ff. (Vidensk. skr. 1879).

Fra Bredvoll i Sjørdalen i Aafjorden, hvor der findes en større samling hauger, er der indkommet en samling vaaben af jern, der skal være fundet i en større haug. Sandsynligvis maa det være 2 forskellige gravfund fra samme haug. Det bestaar af 3 sverd, tildels ufuldstændige, hvoraf det ene udmerker sig ved at have hjalt og knap af bronze, 4 spydspidser, 2 økseblad og en skjoldbule.

Fra østre Bjerkem i Sparbuen er modtaget et stort fund (15 nr.), saagodtsom udelukkende bestaaende af jernsager, et samlet gravfund fra en mindre haug. Blandt de enkelte gjenstande kan nævnes: nøgel og forskjelligt slags beslag af en kiste, knivblad, sigd, sax og en større samling klink søm. Det merkeligste er en stage med levninger af de tilhørende bøiler af en „kolo“, d. e. et fyrfad til tyristikker. Den tilhørende skaal, der har været anbragt paa bøilerne, blev funden ved en tidligere gravning i toppen af samme haug og er forkommet. Det er det første exemplar af dette slags redskaber, som haves fra det nordfjeldske. I universitetets samling haves nogle fuldstændige eksemplarer, hvoraf to, fra Hurum i Hole og fra Hennem i Lier, findes afbildede Aarsb. 1868 figg. 45 og 46.

Fra Valum i Skogn er indkommet 4 gravfund fra denne periode. Et 5te haves tidligere i samlingen. De skriver sig alle fra en større gravplads paa en slette nedenfor gaarden lige ved søen. Det største af dem (14 nr.) bestaar navnlig af vaaben, bidselmundbid og forskjelligt slags bidselbeslag m. m. af jern. Dertil kommer et meget lidet exemplar af et redskab af skifer,

som man almindelig anser som en art heiner, og som har form af en firesidet hein med et hul ved den ene ende. Samlingen har før 2 adskilligt større eksemplarer af denne form. Dette fra Valum er knap 5 cm. langt, og denne ringe størrelse gjør det lidet troligt, at det skulde have været brugt som hein. Det synes tænkeligt, at det kan have været et hængesmykke, ligesom noget lignende hængesmykker af skifer kjendes fra stenalderen. De øvrige fund fra samme sted bestaar ogsaa fornemmelig af vaaben og redskaber af jern, men derhos ogsaa af enkelte smykkesager, hvoriblandt en skaalformet spænde af bronze af meget sjelden form.

De skaalformede spænder forekommer i det hele hyppigere i de nordenfjeldske fund fra yngre jernalder end i nogen anden del af landet. Foruden den nævnte fra Valum er der iaar ogsaa indkommet endel eksemplarer fra andre fund. Fra Gjevran ved Stenkjær er saaledes kommet et vel bevaret par med dobbelt plade af en af de mere gjængse typer og fra Stamnes i Hevne et par med enkelt plade med eiendommelige, fremspringende dyrehoveder.

Det fortjener ogsaa at omtales, at jeg iaar i en kasse paa selskabets pakloft har gjenfundet supplerende dele af samlingens pragtfulde keltiske spænde nr. 41, vistnok en af de største i sit slags. De fundne stykker er den runde ramme, som har været anbragt midt paa bøilen, og de fleste af de gjennebrudte hætter, som har havt plads ovenpaa rammernes fyldning, alle stykker rigt og fint ornamenterede og de sidste med levninger af email, der har dækket de gjennebrudte partier.

Fundene fra **middelalderen** bestaar fornemmelig i samlinger af vævstene og haandtenshjul. Af saadanne samlinger er 3 indkomne i 1883, alle fundne i gamle hustomter.

Af de indkomne gjenstande fra **nyere tid**, hvoriblandt der er endel indkjøbte sølvsager, skal jeg særlig nævne en 6.³⁰ m. lang eke. Dette slags baade, som indtil den senere tid har været i brug i enkelte dale, er nu ifærd med ganske at forsvinde. Det syntes derfor ønskeligt at bevare et eksemplar af dem, og ved velvillig bistand af forskjellige har det lykkedes at erhverve et fra Meldalen. Den er opstillet i kjelderen, det eneste rum, hvor den paa grund af sin længde lader sig anbringe.

Paa den reise, jeg i sommer foretog med understøttelse af selskabet, besøgte jeg blandt andet Hevne, der begynder at vise sig som rigere paa oldsager, end det kunde ventes efter det temmelig ringe antal fund, som hidtil er indkommet derfra. Jeg medbragte derfra ikke mindre end 14 fund paa 24 nr., hvoraf endel særdeles værdifulde. Navnlig synes fjordegnene at være temmelig rige paa stenalderssager. Fra Bjugn og Aafjorden, som jeg kun løselig berørte, hjembragte jeg et par smaa fund. I Bjørnør besaa jeg de to bjerghuler ved Hardbak og Høvik for om muligt ved en foreløbig undersøgelse at komme efter, om der i deres bund kunde findes levninger efter gammel beboelse. I Hardbakhulen stødte jeg ved et par gravninger i det ydre parti ikke paa nogen af de almindelige levninger. Men hulen er saa omfangsrig og bundlaget saa dybt, at der maatte en større arbejdsstyrke til (som det paa den tid ikke var muligt at faa) for at kunne opnaa et sikkert resultat. I Høvikhulen fandt jeg lige ved aabningen, hvor bunden var bar mellem klippeblokkene, i ringe dybde samlinger af skjæl af de arter, som er almindelige i forhen beboede huler. Her gjør imidlertid igjen de store nedrasede klippestykker, hvormed bunden er bedækket, enhver indgaaende undersøgelse i høi grad vanskelig. I Flatanger besøgte jeg findestederne paa Bøleseter, Bølestrand og Urdan og medbragte nogle nye fund derfra. I Sparbuen fik jeg opsporet det ovenfor omtalte fund paa Bjerkem. Ogsaa fra endel andre bygder indsamlede jeg paa mine reiser isommer enkelte mindre fund.

Selvfølgelig har jeg saavel i sommer som paa mine reiser i de nærmest foregaaende 2 somre havt anledning til at supplere den kundskab, som tidligere havdes, om de faste fornlevninger i bygderne. En redegjørelse herfor vil rettest kunne gives i et tillæg til den beskrivelse af fornlevninger og oldsagfund i de to thronhjemske amter, som jeg har leveret i selskabets skrifter for 1878 og 1879. Det bør dog helst endnu opsættes i nogen tid.

De fra Romsdalen indkomne, tildels særdeles værdifulde fund er indsamlede og indsendte af hr. kaptein R. Ziegler.